

آشنایی با جماعت اخوان المسلمین

اخوان المسلمین گروهی از مسلمانان اهل سنت و دارای تفکرات سلفی و دموکراسی خواه هستند. این جماعت، طرفدار تقریب مذاهب اسلامی و از حامیان جمهوری اسلامی ایران بوده و ضد رژیم اسرائیل هستند. آنها دارای اصول بیست و نه گانه اعتقادی بوده و معتقدند باید مسائل اعتقادی را فقط از قرآن و سنت بدست آورد. جمعیت اخوان المسلمین، جمود بر مذهب فقهی خاصی ندارند؛ بلکه معتقدند هر کدام از فقهای مذاهب اهل سنت که فتوایش مستند به کتاب و سنت باشد، لازم الاتباع است گرچه موافق مذهب آنها نباشد.

این گروه با تأثیرپذیری از اندیشه های دینی و سیاسی سید جمال الدین اسدآبادی (متوفای ۱۸۹۷م)، محمد عبده (متوفای ۱۹۰۵م)، سید قطب (متوفای ۱۹۶۶م) و محمد غزالی (متوفای ۱۹۹۶م) به جهت مقابله با سلطه گری کشورهای استعمارگر و جلوگیری از انحرافات دینی مسلمانان، در سال ۱۹۲۸م توسط حسن البنا در شهر اسماعیلیه مصر پایه گذاری شد.

جمعیت اخوان المسلمین جهت رسیدن به آرمان های دینی و فرهنگی و نظامی و سیاسی به مبارزه مشغول بوده و هستند؛ به همین دلیل، چند بار به دست حاکمان مصر منحل شده و تعدادی از اعضای این گروه، اعدام شده اند. رهبران اخوان المسلمین، به اسم «مُرشِد کُلِّ» شناخته می شوند. آنها در برخی از کشورهای اسلامی مانند ترکیه، سوریه، فلسطین، سودان، یمن، تونس، ایران و اردن فعالیت سیاسی و اعتقادی دارند.

زمینه ها و مراحل پیدایش

برخی از اعضای شورای شش نفره تأسیس کننده اخوان المسلمین به حسن البنا گفتند: «از این زندگی ذلت بار خسته شده ایم، در این کشور، مسلمانان از هیچ عزت و حرمتی برخوردار نیستند و جایگاه آنها از خدمتکاران و بیگانگان نیز پایین تر است. ما حاضریم با نثار خون خود با تو همراه شویم». پس از متأثر شدن حسن البنا از سخنان آنها، در همان جا سوگند خوردند که تا جان در بدن دارند، در راه اسلام فعالیت و مبارزه کنند. آنها، گروهی را تشکیل و نام «اخوان المسلمین» را برای آن انتخاب کردند. گفته شده برخی از مهم ترین زمینه های بیداری اسلامی که موجب تشکیل جمعیت اخوان المسلمین

در مصر شد عبارتند از :

فروپاشی امپراتوری عثمانی توسط نیروهای نظامی در ترکیه (سال ۱۹۲۴م).

ضعیف شدن کشورهای اسلامی در مسائل سیاسی و اقتصادی و نظامی از یک طرف و قدرت گرفتن کشورهای اروپایی از طرف دیگر.

اشغال برخی از کشورهای اسلامی همچون مصر، ایران، عراق و لبنان توسط کشورهای انگلستان و فرانسه و ایتالیا، غریزدگی و فاصله گرفتن مسلمانان از فرهنگ و تعالیم الهی، قیام سید جمال الدین اسدآبادی برای اصلاح جوامع اسلامی و تربیت نمودن شاگردانی مانند محمد عبده، اشغال فلسطین توسط انگلستان و تحویل دادن آن به صهیونیست ها و تهیه مقدمات تشکیل اسرائیل.

مراحل پیدایش

گفته شده با فروپاشی امپراتوری عثمانی و به وجود آمدن خلأ قدرت در جهان اهل سنت، علمای اهل سنت به تکاپو افتادند. محمد رشید رضا سوری برای متحد ساختن جهان اسلام، دست به نگارش کتاب « الخلافة و الإمامة العظمی » زد. علی عبدالرزاق با نوشتن کتاب «الاسلام و اصول الحکم» به مخالفت با تفکر رشید رضا پرداخت. حسن البنا با الهام گرفتن از تفکرات رشید رضا، با شعار « الإسلام هو الحلُّ » و « ما سلفی هستیم » پا به میدان گذاشت. سرانجام حسن البنا موفق شد با کمک و همراهی گروهی از اهل سنت که دغدغه اتحاد مسلمانان را داشتند جمعیت اخوان المسلمین را طی شش مرحله تأسیس کند.

مرحله اول، که مرحله بنیانگذاری این گروه است که در سال ۱۳۴۶ قمری توسط حسن البنا انجام شد. مرحله دوم، که مرحله تبلیغ اهداف این گروه در بین مسلمانان است، از سال ۱۹۲۲ میلادی تا سال ۱۹۲۹ م ادامه داشته است. مرحله سوم، که مرحله طراحی چارت تشکیلاتی و اخذ مجوز از وزارت کشور مصر بوده است، در سال ۱۹۳۰ میلادی انجام شده است. مرحله چهارم، که مرحله تشکیل مخفیانه شاخه نظامی این گروه است، در سال ۱۹۴۲ میلادی اتفاق افتاده است. مرحله پنجم، که مرحله تبدیل شدن جمعیت اخوان المسلمین به یک حزب سیاسی در کشور بوده، در سال ۱۹۴۵ میلادی به وقوع پیوسته است. نهایتاً مرحله ششم، که آخرین مرحله در زمان حسن البنا بوده، مرحله ترور حسن البنا در سال ۱۳۶۸ قمری و انتخاب حسن الهضایی به عنوان رهبر اخوان المسلمین (مرشد کل) است.

این گروه اسلامی که سنی مذهب و دارای تفکرات سلفی^۱ گری هستند، برخلاف سلفی های وهابی، به دنبال اتحاد و تقریب مذاهب اسلامی میان شیعه و سنی هستند. آنها به دعوت علمای شیعه، اقدام به تشکیل «دار التقریب المذاهب الاسلامیه» کرده اند. پس از پیروزی انقلاب اسلامی ایران در سال ۱۳۵۷ش، تعدادی از اعضای این جمعیت، به ایران سفر نموده و در ملاقات با امام خمینی، این پیروزی را به ایشان و ملت ایران تبریک گفتند؛ ولی بعد از بروز اختلافات سیاسی بین اخوان المسلمین با حکومت سوریه و حمایت ایران از حکومت قانونی آن کشور، روابط اخوانی ها با ایران به سردی گرایید.

اصول اعتقادی

جمعیت اخوان المسلمین معتقدند باید اعتقادات را از قرآن و سنت گرفت و هر کدام از ائمه مذاهب اهل سنت و فقهای آن مذاهب که فتوایش مستند به کتاب و سنت باشد، لازم الاتباع است گرچه موافق مذهب آنها نباشد.

نقل شده است که این گروه دارای اصول بیست گانه اعتقادی است که برخی از مهمترین آنها، ذکر می شود:

اصل اول، اسلام دین کاملی است که برای تمام شؤون زندگی بشر دارای برنامه^۲ است.

اصل دوم و سوم و ششم و هجدهم و نوزدهم، منابع معرفتی و ادله شرعیه عبارتند از: قرآن و سنت - سنت رسول خدا صلی الله علیه و آله و سنت سلف - و عقل.

اصل چهارم، رؤیا و کشف و شهود (اشراق)، از منابع معرفتی و ادله شرعیه نیستند.

اصل پنجم و هفتم، باب اجتهاد، باز است و هرکس توانایی رسیدن به درجه اجتهاد در اصول و فروع ندارد، باید از یکی از ائمه مذاهب اربعه، تقلید کند.

اصل هشتم، اختلافات فقهی نباید موجب دشمنی بین مسلمانان شود و تحقیق علمی درباره سایر مذاهب اسلامی، جایز است.

اصل دهم، شناخت خداوند متعال، بالاترین فضائل است. ما به طواهر آیات و احادیث صفات خبری اعتقاد داریم؛ ولی در فهم آن صفات، قائل به تأویل یا تعطیل نیستیم.

اصل یازدهم، اصل دوازدهم، قائل به مبارزه با همه بدعت‌ها هستیم گرچه مردم آن بدعتها را بپسندند.

اصل سیزدهم، چهاردهم و پانزدهم، رفتن به زیارت قبور اولیای الهی و درخواست دعا از آنها، اگر مطابق سنت باشد، جایز است؛ ولی استعانت از آنها و نذر کردن برای آنها، گناه کبیره است.

اصل بیستم، جمعیت اخوان المسلمین، هیچ کدام مسلمانان و اهل قبله را تکفیر نمی‌کند مگر اینکه اقرار به کفر کنند یا اینکه یکی از ضروریات دین را انکار کنند یا اینکه حکمی از احکامی که قرآن به صراحت به آن حکم کرده را قبول نکنند.

ساختار تشکیلاتی

ارکان اصلی جنبش اخوان المسلمین شامل «مرشد عام»، «شورای مشورتی یا هیأت مؤسسان» و «دفتر ارشاد عام» می‌شود.

شورای مشورتی، مرجع قانون گذاری و سیاست گذاری جمعیت اخوان المسلمین است که عهده دار نظارت بر فعالیت‌های این جمعیت و انتخاب مرشد عام بوده و مصوبات آن، برای کلیه اعضای جمعیت الزام آور می‌باشد. این شورا دارای ۳۰ عضو است که از بین اعضای شوراهای مشورتی مناطق مختلف مصر انتخاب می‌شوند. اعضای این شورا برای مدت ۴ سال انتخاب می‌شوند.

مرشد عام اخوان المسلمین توسط شورای مشورتی برای مدت ۶ سال انتخاب می‌گردد که پس از پایان دوره مأموریت خود، تا پایان عمر همچنان عضو شورای مشورتی باقی خواهد ماند، مگر آنکه در نتیجه اهمال در انجام وظایف خود برکنار شود.

دفتر ارشاد عام این جمعیت، مسئول اجرایی همه فعالیت‌های اخوان المسلمین بوده که ۱۳ عضو دارد که از سوی شورای مشورتی، از مناطق مختلف انتخاب می‌شوند.

رهبران جمعیت اخوان المسلمین را به اسم «مُرشد کُل» می‌شناسند. این جمعیت از آغاز پیدایش تا کنون رهبرانی داشت که عبارتند از: حسن البنا (متوفای ۱۹۴۹م)، بنیانگذار اخوان المسلمین که تا سال ۱۹۴۹م رهبری این گروه را برعهده داشت، حسن الهضایی (متوفای ۱۹۷۳م) از سال ۱۹۵۱م تا ۱۹۷۳م، محمد حامد ابونصر (متوفای ۱۹۹۶م) از سال ۱۹۸۶م تا ۱۹۹۶م، مصطفی مشهور (متوفای ۲۰۰۲م) از ۱۹۹۶م تا ۲۰۰۲م، مأمون الهضایی (متوفای ۲۰۰۴م) از ۲۰۰۲م تا ۲۰۰۴م، و محمد مهدی عاکف (متوفای ۲۰۱۷م) از ۲۰۰۴م تا ۲۰۱۰م و محمد بدیع (متوفای ۲۰۱۳م) از ۲۰۱۰م تا ۲۰۱۳م. محمود عزت (رهبر فعلی اخوان المسلمین) بعد از اعدام آخرین رهبر اخوان المسلمین - محمد بدیع - در سال ۲۰۱۳م، به عنوان مرشد کل انتخاب شد که تا کنون ادامه دارد.

انشعابات

اخوان المسلمین اگرچه در ابتداء، یک گروه یکپارچه بود ولی در نحوه سیاست داخلی و خارجی و اجرای احکام اسلامی در جامعه، دچار اختلاف شدند که منجر به ایجاد دو انشعاب گردید؛ گروهی از آنها، به رهبری «حسن البنا»، حسن الهضایی، عمر تلمسانی» طرفدار عقل‌گرایی و دموکراسی و مقدّم بودن اراده مردم و مخالفان فعالیت‌های مخفیانه اعضای اخوان المسلمین بودند که به گروه «الاسلامیون التّقدّمیّون» یا «اصلاحیّون» مشهور شدند که موفق به تشکیل حزب سیاسی شدند. گروهی دیگر از آنها، به رهبری معنوی «سید قطب»، طرفدار اجرای کامل و بدون تعطیلی تمام احکام اسلام بودند که گروه نظامی مخفیانه‌ای را تشکیل داده بودند که به گروه «محافظة کاران» یا «تنظیمیون» معروفند.

رابطه متقابل با علمای شیعه

آیت‌الله سید ابوالقاسم کاشانی (م ۱۲۹۸ش): ایشان در سال ۱۳۲۷ش در ایام حج با حسن البنا دیدار و گفتگو کردند، به گفته سعید رمضان - داماد حسن البنا و عضو کادر رهبری اخوان المسلمین - پس از کشته شدن حسن البنا، به جهت ارتباط صمیمی و نزدیک آیت‌الله کاشانی با اخوانی‌ها، از ایشان خواسته شد که رهبری جمعیت اخوان المسلمین را برعهده بگیرد ولی نپذیرفتند.

سید مجتبی نواب صفوی: سید قطب از رهبران معنوی اخوان المسلمین و رئیس کنفرانس اسلامی قدس، از سید مجتبی نواب صفوی درخواست کرد در «المؤتمر الاسلامی للقدس» که در کشور اردن برگزار می‌شد، شرکت کند که ایشان هم پذیرفتند و شرکت کردند.

نهضت ترجمه کتب علمای اخوانی به زبان فارسی توسط علمای شیعه:

الف) ترجمه کتاب های سید قطب - «فی ظلال القرآن» و «المستقبل لهذا الدین» - توسط آیت الله سید علی حسینی خامنه ای، ب) ترجمه کتاب «الانسان بین المادّیة و الاسلام» نوشته محمد قطب - برادر سید قطب - توسط سید هادی خسرو شاهی.

مرتضی مطهری: ایشان علی رغم ارتباط نزدیک با علمای طراز اول اخوان المسلمین مصر، بعد از بی توجهی برخی از آنها به «الاهیات»، در کتاب «علل گرایش به مادیگری»، به انتقاد از علمای اخوان پرداخته است.

منبع: ویکی شیعه